

บทบาทพระสังฆาธิการกับการบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ในบริบทสังคมไทย

The Function of the Sanghadhikara in Contemporary Temple Administration in the Context of Thai Society

พระครูพิพัฒน์ปริยัตยาภรณ์ (อภิวัฒน์ กนต์สีโล)

Phra Khru Phiphatpariyattayaphon (Aphiwat Kantasilol)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

A Student of Ph.D. in Buddhism,

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: apiwat26529@gmail.com

Received: 2025-09-12 Revised: 2025-10-06 Accepted: 2025-11-17

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวัดให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และค่านิยมในยุคปัจจุบัน พระสังฆาธิการไม่ได้จำกัดบทบาทเพียงการดูแลพิธีกรรมและการรักษาพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ สามารถวางแผนและจัดการทรัพยากรของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณร การสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก และการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยบริหารจัดการ ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืนของวัด นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนในการบริหารจัดการช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและความไว้วางใจในชุมชนได้ ดังนั้น พระสังฆาธิการในยุคใหม่ควรพัฒนาทักษะด้านการบริหารและการสื่อสาร พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและสังคมที่เข้มแข็ง สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

คำสำคัญ: บทบาท, พระสังฆาธิการ, การบริหารจัดการวัดสมัยใหม่

Abstract

This article explores and examines the vital role of the ecclesiastical hierarchy in modern temple management, emphasizing its significance in enabling temples to adapt effectively to shifting societal, technological, and cultural values. The responsibilities of the ecclesiastical hierarchy go beyond merely supervising rituals or upholding monastic discipline; they must also fulfill the roles of visionary leaders and skilled managers, adept at strategizing and utilizing temple resources efficiently. Key strategies to bolster temple sustainability include fostering the capabilities of monks and novices, forming cooperative networks with communities and external organizations, and incorporating technology and innovation into temple operations. Moreover, integrating the principles of Dharma into management practices helps cultivate a positive organizational ethos and nurtures lasting trust within the community. So, the new Sanghadhikara should develop their administrative and communication skills, as well as build a strong network of cooperation so that the temple can become a strong religious and social center that can respond appropriately and sustainably to the needs of modern society.

Keywords: Ecclesiastical Leadership, Monastic Governance, Temple Management

บทนำ

ในสมัยพุทธกาล การบริหารจัดการวัดยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินกิจการ พระธรรมวินัยถือเป็นหลักการสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์และการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำในการวางแนวทางและตัดสินใจต่าง ๆ อย่างชัดเจน ต่อมา ภายหลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์เริ่มประสบกับอุปสรรคและความไม่สงบเรียบร้อย ทั้งจากความเห็นที่แตกต่างกันภายในหมู่สงฆ์ รวมถึงภัยคุกคามจากภายนอก ด้วยเหตุนี้ พระเถระผู้ใหญ่ในยุคนั้นจึงได้จัดให้มีการ สังคายนา พระธรรมวินัย เพื่อฟื้นฟูและรักษาความถูกต้องของคำสอน โดยเริ่มจาก ปฐมสังคายนา ตามด้วยทุติยสังคายนา และ ตติยสังคายนา ตามลำดับ ซึ่งแต่ละครั้งล้วนเป็นการตอบสนองต่อปัญหา

หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการองค์กรปกครองคณะสงฆ์ในขณะนั้น (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2548: 36)

พระพุทธศาสนาเริ่มต้นและเจริญรุ่งเรืองในประเทศอินเดีย จากนั้นจึงแพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์และประชาชนอย่างต่อเนื่องสำหรับประเทศไทย พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับและนับถือมาอย่างยาวนาน โดยมีการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละยุคสมัย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ถือเป็นการจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการครั้งแรก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 8 มีการตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เพื่อปรับปรุงโครงสร้างให้ทันสมัย และในสมัยรัชกาลที่ 9 ได้ตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พร้อมแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2535 เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้ง มหาเถรสมาคม เป็นองค์กรบริหารสูงสุดของคณะสงฆ์ มีอำนาจออกกฎระเบียบและประกาศต่าง ๆ ภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง (กรมการศาสนา, 2542 : 134-135) ทั้งนี้ การเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและการสนับสนุนจากสถาบันพระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคสมัย ส่งผลโดยตรงต่อโครงสร้างการบริหารจัดการวัด โดยเฉพาะการตรากฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ซึ่งได้วางรากฐานให้การจัดระเบียบวัดเป็นไปอย่างมีระบบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่มีการตราและแก้ไขตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 9 ไม่เพียงส่งเสริมความเป็นเอกภาพในการปกครองคณะสงฆ์ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการกำกับดูแลกิจการของวัด ทั้งด้านการบริหารบุคลากรสงฆ์ การจัดการทรัพย์สินวัด การเผยแผ่ธรรมะ และการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรกลางที่กำหนดแนวทางและออกระเบียบให้วัดต่าง ๆ ปฏิบัติอย่างสอดคล้องกัน ซึ่งพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการร่วมบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ และเป็นกำลังหลักในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง สร้างศรัทธาในหมู่พุทธศาสนิกชน บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารเชิงระบบภายในองค์กรคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ และการดำเนินงานของคณะสงฆ์จำเป็นต้องยึดถือภารกิจด้านพระศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งนำไปสู่การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในระดับประเทศ โดยครอบคลุม 6 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการวัดมีความเป็นระบบ สอดคล้องกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน (พระครูปลัดเถรานุวัฒน์ (สุเทพ ดีเยี่ยม), 2564: 241)

ดังนั้น ระบบการบริหารจัดการวัดในปัจจุบันจึงไม่ได้อิงเพียงหลักพระธรรมวินัยเท่านั้น หากยังเชื่อมโยงกับกรอบกฎหมายและแนวนโยบายของรัฐ เพื่อให้วัดสามารถดำเนินบทบาททางศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระเบียบ และสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยยุคใหม่

แนวคิดบทบาทพระสังฆาธิการ

“บทบาท” หมายถึง หน้าที่หรือความรับผิดชอบที่บุคคลหนึ่งมีต่อกิจกรรมหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งในบริบทของพระสงฆ์นั้น “บทบาท” สะท้อนถึงภารกิจที่ต้องปฏิบัติเพื่อธำรงรักษาและส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านการศึกษา การเผยแผ่ และการบริหารจัดการภายในวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อยุคสมัย

บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง หน้าที่ ความรับผิดชอบ และภารกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำเพื่อธำรงรักษาและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มั่นคง ทั้งในด้านการปฏิบัติธรรม การเผยแผ่หลักธรรมคำสอน การอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจการของวัดอย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย โดยยังคงยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งการที่พระสงฆ์จะมีหน้าที่ต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอนและการเผยแผ่พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรมและสติปัญญา และสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารการปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือ ระบบกลั่นกรองและกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลารับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรองและกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือ การกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรม ให้เจริญองงามทั้งคุณธรรมและปัญญา (พระสมุห์หวัศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์), 2563: 450-451)

บทบาทของพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์ ที่แท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยแล้ว ก็จัดว่าเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียว

กับแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวังขององค์การถือเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญและเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามความคาดหวังของสังคมก็ถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่องบทบาทหน้าที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นภาระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ฝ่าย คือ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2545: 15)

1) การปกครอง หมายถึงบทบาทในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ตามหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และระเบียบคำสั่งของมหาเถรสมาคม เช่น การแต่งตั้งโยกย้าย การดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณร และการกำกับดูแลกิจกรรมของวัดให้เหมาะสมและสงบเรียบร้อย

2) การศาสนศึกษา เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ทั้งในระบบบาลี ธรรมศึกษา และการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยมุ่งหวังให้พระสงฆ์มีความรู้คู่คุณธรรม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาตนและสังคมได้

3) การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนและประชาชนทั่วไป เช่น การจัดตั้งโรงเรียนในวัด การมอบทุนการศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต โดยวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิต

4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นบทบาทในการแสดงธรรม สอนธรรม จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในวัด โรงเรียน ชุมชน และผ่านสื่อสมัยใหม่ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรม เข้าใจการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง และมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

5) การสาธารณูปการ หมายถึงการพัฒนาและดูแลสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เหมาะสมและเอื้อต่อการปฏิบัติธรรม เช่น การสร้างศาสนสถาน ศาลาการเปรียญ หอฉัน และพื้นที่ปฏิบัติธรรม ตลอดจนดูแลความสะอาด ความเป็นระเบียบ และความปลอดภัยภายในวัด

6) การสาธารณสงเคราะห์ เป็นบทบาทในการช่วยเหลือสังคมและชุมชน เช่น การจัดโรงทาน ช่วยเหลือผู้ยากไร้ การบรรเทาภัยพิบัติ การดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งสะท้อนถึงความเมตตาและการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในงานด้านสังคม

สรุปได้ว่า “บทบาท” หมายถึง หน้าที่และความรับผิดชอบที่บุคคลต้องปฏิบัติต่อสังคมหรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ สำหรับพระสงฆ์ บทบาทนี้คือภารกิจในการธำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในด้านการศึกษา การอบรมประชาชน และการบริหารวัด โดยยึดหลักพระ

ธรรมวินัยควบคู่กับการตอบสนองต่อบริบทของสังคมปัจจุบัน ซึ่งคุณภาพของพระสงฆ์จะพัฒนาได้ ต้องอาศัยทั้งระบบกลั่นกรองผู้เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ และระบบกล่อมเกล้าให้ดำรงตนตามธรรมวินัย ส่วนบทบาทของพระสงฆ์อีกประการหนึ่ง คือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มั่นคงใน 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งล้วนเป็นบทบาทที่สำคัญต่อการคงอยู่และเจริญของพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการวัดในพระพุทธศาสนา

การสร้างวัดมีมาตั้งแต่โบราณกาล เมื่อประชาชนมีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาและอพยพไปตั้งถิ่นฐาน ณ ที่ใด ก็มักจะสร้างวัดขึ้นเป็นลำดับแรก แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาจำพรรษาเพื่อประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญบุญกุศลตามประเพณีที่สืบทอดกันมา ในอดีต วัดเป็นสถานที่สำคัญที่พุทธศาสนิกชนใช้เป็นแหล่งศึกษาอบรมด้านต่าง ๆ ทั้งวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทย และศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครองของชุมชน และเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน ด้วยบทบาทที่หลากหลายเหล่านี้ วัดจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา และถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554: 3) เนื่องจากวัดถือเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่วัดจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีควบคู่ไปกับการปกครองวัด หากวัดใดมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลให้วัดนั้นเจริญรุ่งเรือง งดงาม และเป็นที่น่าเคารพนับถือของประชาชนผู้พบเห็น โดยทั่วไปแล้ว วัดแต่ละแห่งจะมีรูปแบบการบริหารจัดการและการปกครองตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าว ออกกฎหมายมหาเถรสมาคมเพื่อจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นระบบระเบียบ มีความเรียบร้อยและงดงามยิ่งขึ้นมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (วุฒิพงษ์ พิมพ์ธาดู, 2566: 30-31)

การบริหารจัดการวัดเป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำในการประกาศพระพุทธศาสนา ผู้เขียนจึงขอนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดโดยสังเขป ดังนี้ (พระครูวิสุทธาจารย์นันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร), 2558: 132-134)

1. การบริหารจัดการวัดกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ในสมัยพุทธกาล การบริหารวัดเป็นไปตามหลักธรรมและพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน การ

บริหารในสมัยนั้นจึงเป็นรูปแบบธรรมาธิปไตย แต่เมื่อเวลาผ่านไป สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา รวมถึงจิตใจและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย วัดเองก็จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทของยุคสมัย ปัจจุบันการบริหารวัดจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ระบบ และวิธีการให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและผู้อยู่อาศัยในวัด รวมทั้งตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอหลักธรรมคำสอนที่ต้องเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและผู้คนในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การบริหารวัดในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นการจัดการปกครอง ดูแลห่มุณณะ และดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรหรือห่มุณณะให้สำเร็จลุล่วงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ด้วยความมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด

การบริหารจัดการวัดในพระพุทธศาสนามีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้านที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก ปัจจัยเหล่านี้ครอบคลุมตั้งแต่ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่อาศัยอยู่ในวัดและชุมชนโดยรอบ ไปจนถึงศาสนธรรมซึ่งหมายถึงหลักธรรม คำสั่งสอนและพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติและกำหนดเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินงานและการอยู่ร่วมกันของห่มุณณะ นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานซึ่งรวมถึงวัดและทรัพย์สินทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับวัด และศาสนพิธีหรือกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับชุมชนโดยรอบอย่างใกล้ชิด

งานศึกษาของพระมหาวิวัฒน์ ฌาเนสโก (ศิริรัตน์) และคณะ (2564: 336) เกี่ยวกับการบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ได้ข้อค้นพบสำคัญคือ การบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ประกอบด้วย 1) หลักการ คือ (1) พัฒนาระบบการสื่อสารระหว่างสมาชิกให้มีความสะดวก รวดเร็ว มีความถูกต้องแม่นยำ (2) พัฒนาการมีส่วนร่วมให้เกิดความเข้มแข็งทั้งระหว่างสมาชิกภายในและภายนอกองค์กร (3) พัฒนาความมั่นคง ให้คณะสงฆ์ไทยดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน (4) ยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของสหภาพยุโรป 2) เป้าหมาย สร้างความเป็นเอกภาพของคณะสงฆ์ไทยตามคติที่ว่าพุทธบุตรต้องเป็นหนึ่งเดียวกัน เหมือนตะวันที่มีดวงเดียว ไม่แบ่งแยกนิกาย ยึดหลักการเป็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน 3) จุดมุ่งหมาย มุ่งสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ประกอบด้วยเครือข่ายด้านการปกครอง การศาสนา ศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ 4) การเตรียมการพัฒนา การเตรียมการก่อนการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังการพัฒนา 5) กระบวนการพัฒนา (1) หลักพุทธธรรม (2) แนวทางการจัดการเครือข่าย (3) องค์ประกอบการพัฒนา (4) บริบทคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป และ 6) การประเมินผล

การพัฒนา การประเมินเชิงพุทธิพิสัย การประเมินเชิงทักษะพิสัย และการประเมินเชิงจิตพิสัย จากงานศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป เป็นการประยุกต์หลักพระธรรมวินัยเข้ากับระบบการจัดการสมัยใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดหลักการบริหารที่มุ่งพัฒนาโครงสร้างภายในให้เข้มแข็งผ่านการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการสร้างความมั่นคงขององค์กร ทั้งยังยึดถือกฎหมายของสหภาพยุโรปควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับบริบทของประเทศที่ตั้งวัด เป้าหมายหลักคือการสร้างความเป็นเอกภาพของคณะสงฆ์ไทยภายใต้แนวคิด “พุทธบุตรต้องเป็นหนึ่งเดียวกัน” พร้อมกับการขยายเครือข่ายกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เพื่อเชื่อมโยงการทำงาน และส่งเสริมการเผยแผ่พระศาสนาอย่างยั่งยืน กระบวนการบริหารดังกล่าวครอบคลุมทั้งการวางแผน การพัฒนา และการประเมินผลในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศให้มีระบบการบริหารที่สมดุลระหว่าง “หลักธรรม” และ “หลักการจัดการ” อย่างกลมกลืนและมีประสิทธิผล

บทบาทพระสังฆาธิการกับการบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ในบริบทสังคมไทย

ในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรม และค่านิยม การบริหารจัดการวัดในฐานะศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาและชุมชน จึงต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำฝ่ายสงฆ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและบริหารวัดให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนอย่างเหมาะสม

ในงานศึกษาของพระใบฎีกาไพจิตร รตนญาโณ (คงฉิม), สมบูรณ์ บุญโท และสวัสดิ์ อโณทัย (2565: 125) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในสังคมยุคดิจิทัล ได้ข้อค้นพบสำคัญคือ รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในสังคมยุคดิจิทัลสามารถมองผ่านกรอบแนวคิดของปรัชญาหลังนวยุค และพุทธปรัชญา ซึ่งต่างเน้นความยืดหยุ่น การเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายของแนวคิดและการเรียนรู้ ตลอดจนการใช้ปัญญาเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับคุณค่าทางศาสนา การพัฒนาในลักษณะนี้ใช้หลักการบริหารจัดการ 4 ด้าน ที่เรียกว่า DNBC Model ประกอบด้วย

1) Discipline (พระวินัย) หมายถึง การฝึกฝนความประพฤติให้สุจริตทั้งทางกาย วาจา และอาชีวะ โดยยึดตามองค์มรรคข้อสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ พระวินัยเป็นหลักสำคัญที่ช่วยให้พระสงฆ์ดำรงตนอย่างมีระเบียบ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และ

สร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในชุมชน เพื่อให้สภาพแวดล้อมทางสังคมเอื้อต่อการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาตามหลักธรรม

2) Network (การสร้างเครือข่าย) คือ การส่งเสริมให้พระสงฆ์และบุคลากรรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินกิจกรรมทางศาสนา โดยใช้ศักยภาพด้านเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงการทำงานระหว่างวัดและชุมชนให้มีเอกภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) Benefit (ประโยชน์สุข) หมายถึง การจัดโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างประโยชน์แก่สังคมโดยรวม ทั้งด้านการสงเคราะห์ การพัฒนาชุมชน และการส่งเสริมเยาวชน เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งความเข้มแข็งของสังคม

4) Creating Wisdom (การสร้างปัญญา) คือ การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมตามนโยบายของมหาเถรสมาคม ทั้งสายธรรมและบาลี โดยนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่กว้างขึ้นและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในสังคมยุคดิจิทัลตามแนวคิด DNBC Model จึงมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ วัดควรใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างสร้างสรรค์ ออกแบบพื้นที่วัดให้เป็น “สัปปายะสถาน” หรือพื้นที่ที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้และการเจริญภาวนา พร้อมทั้งพัฒนา “พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่ทางจิตใจ และพื้นที่ทางปัญญา” ให้เชื่อมโยงกันอย่างสมดุล เพื่อให้วัดดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความทันสมัย และยังคงคุณค่าทางศาสนาไว้อย่างครบถ้วน

พระสังฆาธิการในสมัยใหม่ไม่ได้มีเพียงหน้าที่ดูแลเรื่องพิธีกรรมและการรักษาพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ สามารถวางแผนและจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของวัดได้อย่างรอบด้าน ทั้งในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและสังคม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ พระสังฆาธิการยังต้องมีบทบาทเป็นผู้นำที่สามารถประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น รัฐบาล องค์กรชุมชน และภาคเอกชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของวัดในระยะยาว ทั้งนี้ การบริหารจัดการวัดสมัยใหม่ที่พระสังฆาธิการควรเน้นคือ การพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการและการสื่อสาร การนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณร รวมถึงการสร้างควม

ร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายทางสังคม เพื่อให้วัดสามารถเป็นศูนย์กลางแห่งความสุขและพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

พระสังฆาธิการในยุคปัจจุบันควรตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งด้านการวางแผน การจัดการทรัพยากรบุคคล และการจัดการด้านงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากวัดในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย เช่น การจัดการทรัพยากรที่จำกัด และการตอบสนองความต้องการของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป การบริหารที่มีระบบและเป็นมืออาชีพจะช่วยให้วัดสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ นอกจากนี้ การเสริมสร้างความรู้ด้านกฎหมายและการบริหารองค์กร จะช่วยให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารวัดได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการพัฒนาศักยภาพดังกล่าวจะทำให้วัดมีความมั่นคงและสามารถปรับตัวได้ดีในยุคสมัยใหม่

2. การประสานงานและสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก

บทบาทพระสังฆาธิการไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในวัดเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำทางจิตใจที่มีบทบาทเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ความร่วมมือเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางสังคมและศาสนา ทำให้กิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมเพื่อสังคมสามารถขยายวงกว้างและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ดีขึ้น การประสานงานที่ดีช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับวัดและพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนเห็นว่าวัดมีส่วนร่วมและมีประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของประชาชน นอกจากนี้ยังช่วยให้วัดได้รับทรัพยากรหรือการสนับสนุนต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาวัด

3. การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการวัด

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด เช่น การจัดการฐานข้อมูลสมาชิก การสื่อสารภายในวัด การเผยแพร่พระธรรมคำสอนผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการจัดการด้านการเงินที่โปร่งใส การนำเทคโนโลยีมาช่วยลดขั้นตอนที่ซับซ้อน ทำให้การบริหารงานรวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้วัดสามารถเข้าถึงประชาชนรุ่นใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงนี้จะทำให้วัดมีความทันสมัยและสามารถส่งเสริมพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัยได้ดีมากขึ้น แต่พระสังฆาธิการจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณร

การพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณรถือเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการควรส่งเสริมให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้ทั้งทางด้านธรรมะและด้านวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทักษะด้านการบริหารจัดการ เพื่อเตรียมพร้อมให้พระภิกษุสามเณรสามารถรับบทบาทเป็นผู้นำในอนาคต การพัฒนาบุคลากรภายในวัดเช่นนี้ จะช่วยสร้างความเข้มแข็งในองค์กรและทำให้การดำเนินงานของวัดมีความต่อเนื่องและมีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การส่งเสริมการเรียนรู้ยังเป็นการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของพระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ที่ต้องการความรู้ที่หลากหลายและทันสมัย

5. การประยุกต์หลักธรรมคำสอนในการบริหารจัดการ

การบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น ความเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ จะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีภายในวัด พระสังฆาธิการที่สามารถนำนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการมาใช้โดยยึดหลักธรรม จะทำให้เกิดความไว้วางใจและความผูกพันระหว่างสมาชิกในวัด ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นและเป็นมิตร ทั้งยังช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความสามัคคี การมีหลักธรรมเป็นฐานในการบริหารจะทำให้วัดไม่เพียงแต่มีประสิทธิภาพในการทำงานเท่านั้น แต่ยังคงรักษาคุณค่าทางจิตใจและความศรัทธาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

6. การจัดการกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมยุคใหม่

พระสังฆาธิการควรมีวิสัยทัศน์ในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กิจกรรมเพื่อสังคม หรือกิจกรรมทางศาสนาในรูปแบบที่สร้างสรรค์และเหมาะสมกับคนยุคใหม่ การจัดการกิจกรรมที่ตอบโจทยความต้องการของประชาชน จะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชน และทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับความเปลี่ยนแปลงนี้ จะทำให้พระพุทธศาสนายังคงความเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในสังคมยุคปัจจุบันและอนาคต

สรุปได้ว่า ในยุคปัจจุบันที่สังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว พระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการบริหารวัดให้ทันสมัยและตอบโจทยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องพัฒนาทักษะบริหารจัดการให้ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดการทรัพยากร และการสื่อสาร รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกเพื่อเพิ่มพลังในการพัฒนา นอกจากนี้ยังต้อง

นำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพและเข้าถึงประชาชนยุคใหม่ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เกิดผู้นำรุ่นใหม่ที่มีพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลง โดยทุกขั้นตอนควรยึดหลักธรรมคำสอนเป็นฐานในการบริหาร เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและความสามัคคีในชุมชน รวมถึงจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมยุคใหม่ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางความสงบสุขและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการศึกษา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการศึกษา

บทบาทของพระสังฆาธิการในยุคปัจจุบัน เป็นศูนย์กลางสำคัญของการบริหารจัดการวัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และค่านิยมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว วัดในฐานะศูนย์กลางของศาสนาและชุมชนจึงต้องมีการบริหารที่เป็นระบบ มี

ประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม โดยมี DNBC Model เป็นกรอบแนวคิดสำคัญ ประกอบด้วย (D) Discipline คือ พระวินัย เพื่อสร้างคามมีระเบียบและความรับผิดชอบในหมู่สงฆ์, (N) Network คือ การสร้างเครือข่าย เพื่อเชื่อมโยงวัดกับชุมชนด้วยเทคโนโลยี, (B) Benefit คือ ประโยชน์สุข เพื่อจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และ (C) Creating Wisdom คือ การสร้างปัญญา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีให้เหมาะกับยุคดิจิทัล กรอบแนวคิดนี้ช่วยให้วัดสามารถดำเนินงานได้อย่างมีสมดุลระหว่างหลักธรรมและความทันสมัย

พระสังฆาธิการในฐานะผู้นำฝ่ายสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ครอบคลุมการวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้วัดสามารถดำเนินงานได้อย่างมีระบบและมีความมั่นคง พร้อมทั้งต้องสร้างความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้วัดมีบทบาททางสังคมและได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหาร เช่น การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัล หรือการบริหารจัดการข้อมูลแบบออนไลน์ จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพของวัด และทำให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง โดยพระสังฆาธิการต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความเข้าใจต่อสังคมยุคใหม่ และสามารถปรับใช้เครื่องมือสมัยใหม่อย่างเหมาะสม

การบริหารจัดการวัดสมัยใหม่จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีความสามัคคี เมตตา และยุติธรรมภายในวัด พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณร ให้มีความรู้รอบด้านทั้งทางธรรมะและทางโลก เพื่อเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้นำทางศาสนาในอนาคต พระสังฆาธิการควรจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เช่น โครงการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมคุณธรรม หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้วัดเป็น “ศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และความสงบสุขของสังคม” อย่างแท้จริง แนวทางนี้จะช่วยให้วัดดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในโลกยุคใหม่ โดยไม่สูญเสียคุณค่าทางจิตวิญญาณของพระพุทธศาสนา

สรุป

บทบาทของพระสังฆาธิการในยุคปัจจุบันต้องเป็นการผสมผสานระหว่างหลักธรรมคำสอนและทักษะการบริหารสมัยใหม่ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดใหม่ในการพัฒนาวัดอย่างยั่งยืน การนำ DNBC Model (Discipline, Network, Benefit, Creating Wisdom) มาใช้ช่วยให้วัดสามารถรักษาพระวินัยและคุณค่าทางศาสนา พร้อมทั้งปรับตัวสอดคล้องกับสังคมยุคดิจิทัล การ

สร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน ทำให้วัดมีบทบาททางสังคมที่เข้มแข็งและได้รับการสนับสนุน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการ และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและขยายการเข้าถึงประชาชนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณรและการจัดกิจกรรมตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ทำให้เกิดผู้นำทางศาสนารุ่นใหม่ที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งหมดนี้สรุปเป็นข้อค้นพบสำคัญคือ การผสมผสานหลักธรรมกับการจัดการสมัยใหม่สามารถสร้างกรอบคิดใหม่ที่จะช่วยให้วัดดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ทนสมัย และยั่งยืน โดยไม่สูญเสียคุณค่าทางจิตวิญญาณของพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมและจัดอบรมพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและการใช้เทคโนโลยีให้กับพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารวัดและรองรับความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน ภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและสนับสนุนทรัพยากร รวมถึงขยายบทบาทของวัดให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างยั่งยืน
3. ควรเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนในการบริหารจัดการวัด เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีความโปร่งใสและเป็นธรรม สร้างความเชื่อมั่นและความผูกพันระหว่างพระภิกษุสามเณร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือวิทยากรอบรมพระสงฆ์การระดับเจ้าอาวาส*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระใบฎีกาไพจิตร รตนญาโณ (คงฉิม), สมบูรณ์ บุญโท, สวัสดิ์ อโณทัย (2565). รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในสังคมยุคดิจิทัลมองผ่านปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญา. *วารสารเซนต์จอห์น*. 25(37), 125.
- พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ ดีเยี่ยม). (2564). บทบาทพระสงฆ์กับความสำเร็จในการบริหารเชิงระบบในองค์กรศาสนา. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. 10(2), 241.

- พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร). (2558). ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการวัด เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 3(1), 132-134.
- พระมหาวิวัฒน์ ฌานโสโก (ศิริรัตน์) และคณะ. (2564). การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของ คณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์.* 8(1), 336.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). (2548). *การบริหารวัด*. กรุงเทพฯ: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- พระสมุห์วศิน วิสุทโธ (พงษ์ศักดิ์). (2563). การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคล สุวรรณภูมิ.* 2(2), 450 – 451.
- วุฒิพงษ์ พิมพ์ธาดู. (2566). *การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลในเขตปกครองคณะ สงฆ์อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2545). *กฎหมายเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2554). *คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธ ศาสนาแห่งชาติ.